

Akademinio sąžiningumo samprata XIII a.

Šiandien Mykolo Riomerio universitetinėje aplinkoje esame susibūrę kartu pasidalinti įžvalgomis apie akademinio sąžiningumo kultūrą kintančioje visuomenėje. Universitete yra perteikiamos žinios, vertybės, išsilavinimas – netiesiogine prasme, net pažadas gauti darbo vietą. Tai kelios iš daugybės Universiteto misijų.

Analizuojant žodžio "universitetas" etimologiją, pastebime kad jau prieš 2050 m. Ciceronas žodžiu "Universitatis" stengėsi suvokti visumą, kuri suformuota iš begalės buvimo rūšių. Autorius traktate *Timeo* kalba apie "universitatem" - visos visumos studiją¹. Nukreipus studijas į visumos suvokimą reiškia gilintis į atskirus reiškinius, esamybes. Toks mokslas galutiniame taške ieškos vienokios ar kitokios visumos sąsajos. Šiuo keliu žengiant žmoguje gimsta troškimas surasti tą vieną pagrindinę priežastį, kaip filosofija išsireiškia – visa ko judintoją. Taigi nepateisina giluminių žmogaus lūkesčių tokios studijos, kurios skverbiasi į atskirus vienetus nejungiant juos į bendrą visumą ir tokiu būdu neprieina prie pirminės jėgos.

Kalbant apie mūsų gvildenamą temą yra vaikščiojama apie keturias kolonas, kurias galime pavadinti ir akademinėmis vertybėmis: tai intelektualinis, moralinis, tarpasmeninis pagarbus ryšys bei konkretus atsidavimas Universitetinei misijai. Mano pranešimas apsiribos moraliniu aspektu.

Jau XIII amžiuje Paryžiaus Universitetas pastebi akademinio sąžiningumo problemą, nes daug įvairių raštų, studijų, pamokslų buvo priskiriama vienam ar kitam šventajam, dėl jo erudicijos vadinamu Didžiuoju ar šventuoju: pvz. Leonas Didysis, Grigalius Didysis, šv. Ambrozijus. Problema pasiekia epogėjų, kai Prancūzijoje Sens arkivyskupijos vyskupas Guglielmo de Brosse XIII-ojo amžiaus antroje puseje vieną iš rankraščių apie įdas ir dorybes paprašo parašyti, o ant titulinio lapo užrašyti ne autorių, bet minėto arkivyskupo vardą ir pavardę². Taip ir buvo padaryta. Plagijuotą veikalą *Summa vitiorum ac virtutum* dalino patiems svarbiausiems savo draugams bei svečiams³.

Šią grėsmę suvokęs jau tryliktame amžiuje Liono Universitetas paskelbė: "Hominem reducere ad Deum": vėliau tapusi garsi frazė šv. Bonaventūros teologijoje. Romoje Popiežiškasis Laterano Universitetas studijas suvokia garsiu piramidės principu: visos studijos yra Dievo kūrinių analizė bei *dalinis* pažinimas. Nuo studijų visumos prieinama prie Kūrėjo Dievo. Teisės fakultetas neleis sumeluoti, kad teisės esminė širdis yra "užtikrinti meilę": kiekvienas yra vertas meilės ir aplinka privalo šio principo nepažeisti. Pirmasis tokios teisės steigėjas yra Dievas. Jei nepaliesime esminės šios diskusijos šerdies, tai *akademini sąžiningumas* bus tik siekiamybė.

1215 m. Dominykas Guzmán inicijuoja naują vyrų vienuoliją⁴. Vėliau pavadintą dominikonais. Broliai, po Laterano IV Sisirinkimo (1215 m.), ėmėsi misijos šviesti ne tik

¹ M. T. CICERONE, *De natura deorum*, II 6; XII 42; XIV 52, in O. PLASBERG – W. AX, *M. Tulli Ciceronis De natura deorum*, Teubner, Stuttgart 1961². Čia buvo iškeltas visumos ir žmogiškos būties tarpusavio sątykio klausimas, kuris davė tam tikrą įtaką pirmiesiems amžiams ir Viduramžiams.

² L. E. DUPIN, *Histoire des controverses et des matières ecclésiastiques traitées dans le treizième siècle*, XI, chez Andre Pralard, Paris 1698, 296: «Guillaume Brosse élevé à l'Archevêché de Sens l'an 1258. Qui a composé une Somme des Vertus & des Vices qui se trouve dans la Bibliothèque de Monsieur Colbert».

³ Yra išlikusios manualo *Summa vitiorum ac virtutum* tik kelios kopijos su Guilielmu de Brosse pavarde: Popiežiškoje Vatikano bibliotekoje ir Prancūzijoje *Bibliothèque de Monsieur Colbert*. Nuo 1258 m. prabėgus vos 45 m. randame tokį įrašą: *Enfin dans la Bibliothèque des Grands Augustins à Paris, on voit un Exemplaire de la Somma des Vertus & des Vices, sous le nom de Guillaume de Brucia Archevêque de Sens: quoique ce Prélat ne fut certainement pas l'Auteur, mais seulement l'admirateur de cet Ouvrage, qu'il estimait beaucoup, & dont il faisait quelquefois présent à ses amis choisis*. A. TOURON, *Histoire des hommes illustres de l'ordre de saint Dominique*, 1, Babaty, Paris 1743, 185-186).

⁴ Šv. Dominykas Guzmán pirmuosius savo brolius pasiunčia pamokslauti jau 1215 m. Taip gimsta pirmasis brolių Dominikonų pamokslininkų ordinas, pirma pripažintas tik diaceziniu lygiu, poto popiežius Onorijus III patvirtina kaip vienuoliją gyvenančią pagal šv. Augustino regulą, išsireikšdamas dviejuose bulėse (*Religiosam vitam*, 1216.12.22 ir

visuomenę, bet ir jai patarnaujančius ir su ja dirbančius kunigus. Popiežiaus Inocento III-ojo sukviestas ketvirtasis Laterano Susirinkimas dešimtoje konstitucijoje (*De praedicatoribus instituendis*) įpareigoja vyskupijų vyskopus šalia savęs turėti vyrus, kurie gerai žinotų šv. Raštą, būtų pavyzdingi savo elgesiu ir dedikuotų savo gyvenimą pamokslavimui⁵.

Paklusdami susirinkimo nuostatomis 1235 m. minėti vienuoliai pastato vienuolyną Lione su labai turtinga biblioteka. Vienuolynas tampa svarbiu centru formuojant pamokslininkus bei sleidžiant pamokslavimo meną. 1261 m. Guilielmus Peraldus tampa minėto vienuolyno Prijoru. Šiandien mano tikslas yra pasidalinti pastarojo vienuolio mintimis susijusiomis su akademinio sąžiningumo problematika jau XIII amžiuje. Versiu jo pirmąjį veikalą *Summa vitiorum* puslapius. Šis manualas net tris amžius Prazūzijoje ir Italijoje buvo besceleriu įtakojęs teologinę ir literatūrinę kultūrą. Šiuo veikalu naudojosi Dantė Alighieri rašydamas *Dieviškąją komediją*⁶.

Jums pristatomas veikalas parašytas trigubu minties dėstymo principu: *rationes, auctoritates, exempla*. Autorius pateikia mintį, ją pagrindžia autoritetu (mūsų atveju šv. Raštu, šventųjų mintimis, rašytojais *klasikais*) ir po to pateikia gyvenimišką pavyzdį. Toks metodas įneša literatūrinio šiukštumo bei atžagarumo. Šiai Peraldo *Summai* tai yra leidžiama, nes tikslas ne teksto skambesys, bet sielos simfonija.

Pirmoje vietoje studentui yra patariama malda, poilsis ir kantrybė.

Guilielmus Peraldus moko, kad norintis studijuoti turi būti atviras maldai: išmintis yra Dievo dovana. *Jeį kuriam iš jūsų trūksta išminties, teprašo Dievą, kuris visiems dosniai duoda ir nepriekaištuoja, ir jam bus suteikta (Jok 1,5)*. Niekas neturi savęs versti studijoms ieškant išminties per priverstinį atkylumą, jos nepasieksi be Dievo paieškos visame kame. Jei studijuodamas kokį tai dalyką pasijutai pavargęs, sako vienuolis, nemesk studijų, bet pailsėk ir prie jų sugrįšk kaip prie naujo dalyko nes nuovargis yra kliūtis geroms studijoms. Mokslui taip pat labai labai trukdo skubotumas. Vienuolis prašo mokinkis iš gamtos, nes dideli gamtos gyvūnai ilgiau būna motinos iščiose nei maži žemės padarėliai. Iš to daro išvadą, kad didelioms studijoms reikia laiko, kad jas suvoktum⁷.

Nutinka ir taip, kad tai ką išmoksti sunku išlaikyti atmintyje. Kad padėtum savo atminčiai - užrašyk tai ką išmokai, rašyk knygas. Vienas rašytojas perrašydamas šv. Rašto knygą, per metus įsiminė tiek daug, kiek kitas įsimena studijuodamas visą gyvenimą. Jei atminčiai nepadėsi, tai susidursi su vandens efektu: kai dedi savo rankos delną į vandenį, vanduo jį greitai atkartoja bet vos tik patrauki ranką, vanduo susilieja ir užmiršta rankos kontūrus⁸.

Atreipiamas didelis dėmesys į papirkinėjimus, pinigų žalą intelektui. Kaip jau minėjau ir čia daug naudojama įvaizdžių susijusių su gamtos reiškiniiais, gyvūnais ir kitai atgrasiais vaizdiniais, tam kad priverstų žmogų susimąstyti.

Didelį blogį vienuolis išvelgia akademiniame *simonijoje*. Jis kalba apie akademinių laipsnių ar pareigybių įsigyjimą už pinigų sumą. Tai tas pats kas tavo žmoną apvaisintų kitas, bet ne tu, teisėtas jos vyras. Ir iš karto paaiškina: universitetinės iščios yra apvaisinamos išminties sėkla. Jei

Gratiarum omnium, 1217.01.21) trumpai išreiškia minėtų brolių misiją "totaliter deputati skelbti Dievo Žodį". Plg. *Monumenta diplomatica S. Dominici*, ed. V. J. KOUDELKA – R. J. LOENERTZ, MOPH XXV, Roma 1966, 71-76.

⁵ "Unde cum saepe contingat quod episcopi propter occupationes multiples vel invaletudines corporales aut hostiles incursus seu occasiones alias ne dicamus defectum scientiae quod in eis est reprobandum omnino nec de caetero tolerandum per se ipsos non sufficiunt ministrare populo Verbum Dei maxime per amplas diocesces et diffusas generali constitutione sancimus ut episcopi viros idoneos ad sanctae praedicationis officium salubriter exequendum assumant potentes in opere et sermone qui plebes sibi commissas vice ipsorum cum per se idem nequiverint sollicitate visitantes eas verbo aedificent et exemplo". CONCILIIUM LATERANENSE IV, cap. X, in *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, ed. G. ALBERIGO - H. JEDIN, Dehoniane, Bologna 1991, 230-271.

⁶ Plg. F. MANCINI, *Un' «auctoritas» di Dante*, in *Studi Danteschi*, įsteigėjas M. BARBI, 40 (1968), 102-104.

⁷ Plg. GUILIELMUS PERALDUS, *Summa vitiorum ac virtutum*, V,2,7: *De vitio negligentiae*, ed. Rodolphus Clutius, Parisiis 1629, 200. Vienuolis papildo sakydamas, kad didžiausio pasaulio žinduolio dramblio patelės nėštumas trunka 22 mėn., o mažos graužikės pelės patelės nėštumas trunka tik 20 deinų.

⁸ Plg. Ten pat, V,2,11: *De vitio incuriae*, 202.

šiam sątykyje vietos randa pinigai, tada universitetas pagimdo peles, gyvates ir asilus. Kodėl? Pelės yra tie, kurie už pinigus įgiję mokslinį laipsnį pasklis visur ir griaužia išmintingų žmonių sukurtus vaisius juos paversdamos pelais. Gyvatės – tai tie kurie nusipirkę akademinį laipsnį užims išmintingų žmonių postus – ten jie netęs akademinės veiklos, yra įsitikinęs vienuolis, bet užsiiminės apkalbomis, leis nuodus. Treti pinigais pasiekę katedros kėdę – ves ją kaip asilai nuleidę galvas ir be ateities vizijos⁹. Dėl *simonijos* universitetas nebelieka išminties buveine, bet vagių lindyne.

Kalbėdamas apie puikybę autorius išvardina penkias priežastis kodėl trokšti vien tik mokslinio titulo yra nusikaltimas.

1. Nemokšiškumas – tai yra trokšti mokyti tos materijos, kurios pats nesuvoki. *Pat 18,13: Duoti atsakymą žmogui jo neišklausius yra ir kvaila, ir užgaulu.* Šv. Jaronimas sako: *jei sieki svajonės be mokytojo, jos nepasieksi*¹⁰. Sokratas paklaustas kas yra gerai išsimokslinęs, atsakė: *tas kuris tyli ten kur dar nėra gerai suvokęs*¹¹.

2. Jei per melą tapai profesionaliumi, studentus nuvesi į melą. Jėzus savo mokinių klausia: *Ar gali aklas vesti aklą? Argi ne abu įkris į duobę?! (Lk 6,39).* Vėliau Guilelmas šį melą ironiškai sulygina su Santuoka klausdamas, *ar nebūtų juokinga jei vaikas trokštų vesti, kuris dar negali apvaisinti?! Tokiu atveju reikėtų to kas jį pakeistų*¹².

3. Kitas argumentas kodėl *appetitus magisterii* yra nusikalstamas, tai kada profesorius gyvena nusikalstamai-nuodėmingai. Nieko kvailiau nėra kai doktrina įmesta į mėšliną indą. Tas kas moko, tegul įsipareigoja ir gyventi sektinai. Jeigu profesorius kalbėtų apie nuodingus cheminius skysčius ir juos tuoj pat išgertų, tai jo žodžiai būtų niekiniai, nes profesoriaus poelgis liudija priešingai¹³. Arba tas kuris pabėgo iš karo, kitus imtų mokinti kautis didvyriškai, ranka rodydamas į raštą kuriuo liaudis jį viešai pasmerkė: ar nebūtų vertas pajuokos. Šv. Augustinas sako: *kas nedega, tas neuždega*¹⁴.

4. Trokšti akademinį laipsnį tam kad būtum aukščiau už kitus yra nusikaltimas, nes visi žmonės yra sukurti lygūs. Siracidus sako, kad *visa išmintis ateina iš VIEŠPATIES, ir jame ji pasilieka amžinai (Sir 1,1).*

5. Paskutinis argumentas pabrėžia, kad siekti mokslų iš pasididžiavimo prieš kitus yra nusikaltimas. Jėzus apie tokius yra pasakęs, kad *jie mėgsta pirmąsias vietas pokyliuose bei pirmuosius krėslus sinagogose, mėgsta sveikinimus aikštėse ir trokšta, kad žmonės vadintų juos mokytojau (Mt 23,6-7).*

Baigiant Peraldus sako, kad yra didelė nauda ir palaima mokinti tuos, kurie mokins kitus¹⁵, nes *išmintingieji švytės dangaus skliauto spindesiu, o vedusieji daugelį į teisumą bus tarsi žvaigždės per amžių amžius (Dan 12,3).*

Akademinio sąžiningumo konferencijos dalyviams siekiau perduoti trumpai dvi tiesas. Pirma, kad ši konferencija yra aktuali šiandien kaip ir XIII amžiuje tik dėl to, kad žmogaus moralinis kodas yra nekintantis. Antras siekiamumas yra tai, kad studentai atkreiptų dėmesį į galutinį tikslą, pasekmes bei žalą, kada po kojomis paminamas akademinis sąžiningumas. Sukčiausi dabar, išjuoks ateitį. Tad studentas jau studijų metu tesusimąsto apie studijų pačias gilumines šaknis: jų kūrėją Dievą ir asmeninį sątykį su Juo. Baigiu popiežiaus Pranciškaus žodžiais: *Reikia formuoti širdis. Priešingai formuojame mažus monstrus. Po to tie monstroi formuos tautą*¹⁶.

⁹ Plg. Ten pat, IV,2,7: *De symonia*, 110-111.

¹⁰ HIERONYMUS, *Epistolae*, 53, in PL (Migne, *Patrologiae cursus completus: Series II, Ecclesia Latina*) 22, 540.

¹¹ Citatą galima rasti PSEUDO CAECILIUS BALBUS, *De Nugis Philosophorum*, 5, 43, 2, in ed. E. WOELFFLIN, Basel, 1855.

¹² Plg. GUILIELMUS PERALDUS, *Summa vitiorum ac virtutum*, IV,2,8: *De peccato aedificantium Sion in sanguinibus*, 116.

¹³ Plg. Ten pat, VI,2,7: *De appetitu magisterii*, 250.

¹⁴ AUGUSTINUS, *Enarrationes in Psalmos*, 34, 1, 11, in PL 36, 330

¹⁵ Plg. GUILIELMUS PERALDUS, *Summa vitiorum ac virtutum*, VI,2,7: *De appetitu magisterii*, 251.

¹⁶ Popiežiaus Pranciškaus pasakyta kalba vyrų vienuolių generaliniams vyresniesiems (2014 m. sausio 3 d.), publikuota Vatikano valstybės dienraštyje "L'Osservatore Romano": <http://www.osservatoreromano.va/it/news/il-papa-con-lunione-dei-superiori-generalisti> [žiūrėta 2015-12-07].